

Ar laikas tolina Maironį?

Maironis: Laiškai. Atsiminimai, sudarė ir parengė Eugenijus Žmuida, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2016, 810 p., ISBN:978-609-425-199-3

Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė prieš penkerius metus nusistebėjo: „Ar ne keistas dalykas, jog net ir po Maironio 150 metų jubiliejaus vis dar liks jo neskelbtų tekstų? Kitos tautos savo tokio lygio klasikus ištyrinėja po lapelį, ištrauko po raidelę...“¹ Iki šiol nesiryžtama imtis akademių Maironio *Raštų* rengimo. Ši idėja buvo keliami ir išseivijoje XX a. 6-uoju dešimtmečiu, tačiau dėl nepalankių sąlygų nebuvo realizuota. Maironio *Raštų* rinktinis tritomis buvo sudarytas 1987–1992 m. Irenos Slavinskaitės. Jausdami milžinišką spragą ir skolą vienam garsiausių Lietuvos poetų, muziejaininkai iš Maironio muziejaus ryžtingai ėmėsi serijos „Neskelbti Maironio rankraščiai“, kurioje jau publikuotas aštuntas sąsiuvinis. Literatūros ir tautosakos institutas tęsė maironistikos tyrimus, 2016 m. išleisdamas tris mokslo leidinius: Dainiaus Razausko–Daukinto monografiją *Maironis praamžės tradicijos dainius*, Tomo Andriukonio sudarytą *Maironio kritinės recepcijos rinktinė (1890–2010)* ir Eugenijaus Žmuidos sudarytą bei parengtą *Maironis: Laiškai. Atsiminimai*.

1990 m. Maironio epistolinis palikimas ir memuaristika apie jį buvo publikuota *Literatūra ir kalbos* 21-ame tome *Maironis*. Tuomet rengėjai Vytautas Vanagas ir Kostas Doveika paskelbė 51 Maironio laišką (naujo leidinio „Įvade“ kažkodėl nurodoma tik Vanago pavardė, p. 23), atsiminimus parengė Doveika ir Algis Samulionis. Po nepriklausomybės atkūrimo Maironio egodokumentikos, t. y. laiškų, atsiminimų apie Maironį, daugėjo. Tenka apgailestauti, kad nėra išsamios garsaus poeto autobiografijos, dienoraščio, kad Maironis nepaliko memuarų apie amžininkus.

1 Aldona Ruseckaitė, „Jubiliejinis laiškas – Maironiui Tėvynė negalėtų daryti priekaištų...“, *Nemunas*, 2012 10 21. Prieiga internetu: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-10-21-aldona-ruseckaitė-jubiliejinis-laiskas-maironiui-tevyne-negaletu-daryti-priekaištu/89655> [žiūrėta 2017 07 06].

Solidžią Eugenijaus Žmuidos parengtą knygą *Maironis: Laiškai. Atsiminimai* sudaro „Pratarmė“, „Įvadas“, dvi stambios dalys „Laiškai“ („Maironio laiškai“; „Laiškai Maironiui“) ir „Atsiminimai“. Kaip pridera šaltiniui, pridedama santrumpa anglų kalba, „Rengimo principai“, „Santrumpos“, išsamios „Asmenvardžių rodyklė“ ir „Vietovardžių rodyklė“. Susipažinus su turiniu, užkliūva labai panaši naujo leidinio struktūra į minėto 1990 metų. Tačiau sudarytojas patvirtina, kad *Maironis: Laiškai. Atsiminimai* – ankstesnio pradėto darbo tęsa (p. 23). 1990 m. pasirodžiusioje knygoje nedrįsta dėti tekstų apie religines realijas, todėl neišvengta trumpinimų ir pan.

„Pratarmėje“ 1924-ieji siejami su maironistikos pradžia ir Vaižganto knyga *Doc. p. e. J. Tumo lietuvių literatūros paskaitos. Draudžiamasis laikas. „Apžvalgos“ grupė. Jonas Maironis-Mačiulis*. O leidinio *Maironis: Laiškai. Atsiminimai* idėjos iniciatorė – Aldona Ruseckaitė, nuoširdžiai ir entuziastingai besirūpinanti įvairio-pu Maironio palikimu. Knygos adresatas – platus skaitytojų ratas, besidomintis išskirtine Maironio figūra lietuvių literatūroje ir kultūroje. Vertingos medžiagos ras kalbininkai, literatūrologai, meno tyrinėtojai, istorikai, kt. Adresatas sužinos daug naujų faktografinių duomenų apie Maironio privatų ir viešąjį gyvenimą, formuos požiūrį apie poeto kūrybinę aplinką ir veiklą, rekonstruos XIX a. pab.–XX a. I pusės sociokultūrinį Lietuvos, carinės Rusijos imperijos, Europos kontekstus. „Pratarmėje“ teigiama, kad dėl orientacijos į platų adresatą „atsisakyta mokslinio laiškų bei atsiminimų nagrinėjimo“, nors laiškai pateikiami „kiek galima preciziškiau“ (p. 17). Dauguma laiškų knygų rengiamos laikantis moksliniam epistoliniam palikimo rengimui būdingų principų. Dėl akademinio parengimo leidinys ne nutolsta nuo plačios auditorijos, o, priešingai, įgyja didesnės vertės.

Kuo šis leidinys naujas? Pirma, tuo, kad knygoje pateikiami visi šiuo metu prieinami Maironio laiškai. Lyginant su ankstesne publikacija, Maironio laiškai papildyti naujai atrastais: iš viso skelbiami 63 laiškai. 1990 m. Vanagas teigė: „Maironio laiškų, be abejo, buvo kur kas daugiau, tačiau išsklaidyti po privačias rankas ir nepatekę į rankraštynus, daugiausia jie dingio arba tebėra nesurasti.“² Praėjus 26 metams tyrėjas Žmuida taip pat neatmeta galimybės, kad laiškų atei-tyje gali būti dar rasta Lietuvos ar užsienio archyvuose ar pas asmenis, kurie juos saugo kaip šeimos relikviją. Konstatuojama, kad gal jų būtų ir daugiau, jei

2 *Literatūra ir kalba*, t. 21: *Maironis*, redakcinė kolegija: Kostas Doveika, Algis Samulionis, Vytautas Vanagas, Vilnius: Vaga, 1990, p. 266.

laiku būtų įsisąmoninta, kaip svarbu kaupti ir saugoti kultūros paveldą. Pravartu prisiminti Joną Aistį, kuris 1970 m. Vincui Maciūnui laiške rašė apie svarbą branginti nacionalinį paveldą: „Marianapoly mačiau vieno mirusio kunigo palikime-lagamine porą Maironio atvirukų. Tas namas sudegė. Greičiausiai bus žuvę, o taip man tada niežėjo pirštai juos pasisavinti. Gal vagystė būtų išėjusi į gerą... Reikia išmokinti žmones tuos dalykus branginti.“³ Sudarytojo Žmuidos teigiama, kad dalis Maironio laiškų galėję dingti per Pirmojo pasaulinio karo sumaištį: Maironio namuose buvo „įsikūrusi vokiečių ligoninė, patalpų šildymui naudojami laiškus, rankraščius, knygas“ (p. 24). Maironio testamentą vykdytojai irgi kai kur suklydę, rūpindamiesi poeto palikimu. Nepalankios istorinės aplinkybės taip pat trukdė deramai rūpintis Maironio paveldu.

Antra, didžioji dalis laiškų, atvirlaiškių Maironiui naujai skelbiami iš viešų ar asmeninių archyvų. Tik nedidelė dalis laiškų publikuota periodikoje, pvz., Prezidento Antano Smetonos laiškas Maironiui buvo išspausdintas 1922 m. išeivijos laikraštyje *Tėvynės balsas*. Nors skelbiami Maironio laiškai ir jam skirtieji aprėpia gana ilgą laikotarpį nuo 1897 11 04 iki 1932 02 01, tačiau surinktas epistolinis palikimas nėra išsamus ir baigtinis. Maironio laiškus leidinio sudarytojas skirsto į du periodus: 1898–1915 m. iki Lietuvos nepriklausomybės (37 laiškai), 1920–1932 m. po nepriklausomybės paskelbimo (26 laiškai). Pirmas Maironio laiškas datuotas 1897 m. lapkričio 4 d., paskutinis – Apolonijai Petkaitei 1930 m. vasario 7 d. Laiškai Maironiui reprezentuoja vėlesnį poeto gyvenimo tarpinį: pirmasis bičiulio Aleksandro Dambrausko 1906 m. spalio 1 d., paskutinis – Vinco Krėvės 1932 m. vasario 1 d. Vyrauja lietuviškai rašyti laiškai, tik keturi – lenkų kalba. Pateikiami užsienio kalbomis rašytų laiškų originalai ir vertimas⁴.

Kadangi iki šiol nėra atrasti visi adresatai, Maironio epistolinis tinklas fragmentiškas. Poetas mėgęs bendrauti su daugybe mokslo, kultūros, politikos žmonių. Pavyzdžiui, studijuodamas Sankt Peterburgo Romos katalikų dvasinėje akademijoje, Maironis artimai bičiuliavosi su Julijonu Šimaičiu ir jam prirašęs daugybę laiškų, tačiau nė vienas jų neišlikęs. Taip pat nerasti Maironio laiškus lenkų aristokratai Laurai Walewskai, kurios laiškai dainiui skelbiami šiame

3 Jonas Aistis, *Laiškai 1929–1973*, sudarė Vytautas Kubilius, parengė Vanda Šatkuvienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 731.

4 Iš rusų kalbos laiškus vertė sudarytojas Žmuida, iš lenkų – Algis Kalėda, iš lotynų – Rasa Šileikienė, iš latvių – Vigmantas Butkus, iš vokiečių – Sigita Barniškienė, iš esperanto – Petras Čeliauskas.

naujame leidinyje. Svarstoma, jog galėtų būti išlikę Maironio laiškų Liudvikui Besekerskiui, Kazimierui Kybeliui, Antanui Vytartui.

Vertinga, kad atsirado naujų adresatų, pvz., Aleksandra Josifovna Volter, su kurios vyru Eduardu Volteriu Maironis bičiuliavosi, gyvendamas Sankt Peterburge; Ona Balčiūnienė, su kuria poetas bendravęs gyvenimo pabaigoje. Balčiūnienė tapo Ruseckaitės biografinio romano *Šešėlis JMM: Maironio gyvenimo meniniai biografiniai etiudai* (2012) Beatričės prototipu.

Palyginti su ankstesne publikacija, Maironio laiškai buvo papildyti jau žinomų adresatų laiškais, kaip antai: Juozui Tumui-Vaižgantui (Kaunas, 1925 m. pab.–1926 m. pr.); *Vilties* redakcijai (Kaunas, 1913 m. vasario 2 d.); Liudui Girai (p. 99); Smilgomis (Kaunas, 1912–1913 m.); Juozui Šlapeliui (1913 m.); Pranciškui Karevičiui (1921 m.); Vladui Paulauskui (1923 m. vasario 3 d.); Marcelei Mačiulytei (Palanga, 1927 m. liepos 30 d.); Onai Balčiūnienei (Berlynas, 1928 m. rugpjūčio 6 d.); Onai Balčiūnienei (Palanga, 1930 m. rugpjūčio 6 d.); Apolonijai Petkaitei (1930 m. vasario 7 d.); Maironio eksplikacija (1929–1930 m.). Reikšminga, kad buvo patikslintos kai kurių laiškų datos, pvz., laiško Liudui Girai, Kaunas, 1915 m. kovo 9 d., pakoreguota ankstesnė data – kovo 8 d.; Antanui Smilgai, Kaunas, 1913 m. gegužės 23 d., pakoreguota data: buvo „prieš 1915 m.“; Mikalojui Lipčiui, po 1920 m., patikslinta: „po 1920 m. gruodžio pr.“. Ir knygos turinyje, ir Maironio laiške Uršulei Jokūbauskaitei, Kaunas, 1928 m. gruodžio 20 d., įsivėlė klaida: turėtų būti 1930-ieji (žr. p. 6 ir p. 121) [išryškinta – LA].

Maironiui skirtoje epistolikoje daug kasdienio dalykinio bendravimo. Šiuo aspektu minėtini L. Walewskos laiškai Maironiui apie išnuomotą Oginskio vilos „Šwitez“, kuri priklausė Kauno kunigų dvasinei seminarijai, būklę Palangoje. Leidinio „Įvade“ Žmuida menkia aptarė epistoliką Maironiui. Galbūt dėl to, kad didžiąją laiškų, tuo metu madingų atvirlaiškių, Maironiui dalį sudaro proginiai (vardinių spalio 20 d. ar kitų švenčių metu). Poetiškumu išsiskiria laiškai Onai Malakauskaitei-Edelienei ir Stanislavai Medekšaitėi-Paškevičienei. „Eksplikacijoje“ sužinoma apie Maironio širdgėlą dėl vyskupo titulo, kurio jis siekė.

Ištikimiausias bičiulis, su kuriuo ilgiausiai susirašinėjo Maironis, buvo Adomas Jakštas, su kuriuo siejo ir visuomeniniai ryšiai. Šiuose laiškuose atskamba įvykių Lietuvoje atgarsiai, į akiratį patenka pirmoji lietuviams tikintiesiems skirta audiencija Vatikane (1908), į kurią Maironis kvietė A. Jakštą; Pasaulinė paroda Paryžiuje (1900), kurioje pirmąkart dalyvavo lietuviai, A. Jakšto leidinys *Draugija* (1907). Iš susirašinėjimo su tautos patriarchu Jonu Basanavičiumi ir

Juozu Tumu-Vaižgantu išliko tik po tris laiškus. Maironio laišakai Liudui Girai vertingi literatūriniu, kultūriniu požiūriais: rašoma apie 1913–1914 m. leistą *Vaivorykštę*.

Retą šiame leidinyje epistoliarinio dialogo porą sudaro Maironio susirašinėjimas su kunigu Juozu Gudzinsku: 1909 m. laiškas Maironiui ir aštuoni paties Maironio laišakai tam pačiam adresatui. Tekste įveliama painiavos dėl šio Ariogalos klebono pavardės: prie J. Gudzinsko prirašoma „(ar Gudzinskio)“ (p. 30), o „Asmenvardžių rodyklėje“ prie pavardės „Gudzinskas Juozas“ nurodoma: [Gudzinskis]“ (p. 775).

„Rengimo principuose“ nurodoma, kad pasirinkta nenurodyti kitų adresatų, „jei laišką pasirašo daugiau nei du asmenys, antraštėje nurodomas tik pirmas prirašant „ir kt.“ (p. 757). Informatyviau būtų nurodyti visus adresatus.

Vizualiąją leidinio pusę itin praturtina laiškų, atvirlaiškių originalų nuotraukos iš Maironio lietuvių literatūros muziejaus fondų. Estetinį pasigėrėjimą kelia kaligrafiška Maironio ir daugelio adresatų rašysena, laiškų precizika.

Knygos liūto dalį sudaro atsiminimai, kurie papildo Maironio ir jam skirtą epistoliką. Poeto gyvenimo kasdienybė ir šventės rekonstruojamos per jį pažinusių asmenų atmintį. „Atsiminimus“ sudaro penki skyriai: „Apie Maironį tėviškėje“; „Apie Maironį – Kauno ir Sankt Peterburgo profesorius“, „Maironis – seminarijos rektorius“; „Gyvenimas Kaune“; „Kultūros žmonės apie Maironį“. Leidinio „Įvade“ ir angliškame „Summary“ paminėta suvienodinti skyrių pavadinimus: „Maironis artimųjų atsiminimuose“, „Apie Maironį – Kauno seminarijos rektorius“, „Apie Maironio gyvenimą Kaune“, „Maironis kultūros žmonių atsiminimuose“ (žr. p. 35; p. 761).

Palyginti su ankstesne publikacija, atsiminimai apie Maironį atnaujinti, publikuoti užsienyje ar po 1990 m. leidinio, jei įmanoma, skelbiami iš pirminių šaltinių. Tačiau, pvz., kunigo Jono Kuzmickio atsiminimų, publikuotų užsienio lietuvių spaudoje (1952 m. žurnale *Šv. Kazimiero akademijos aiduose*, 1954 m. keliuose laikraščio *Europos lietuvis* numeriuose), Žmuida nepastebėjo, pasirinko publikuoti vėlesnius, t. y. 1962 m. *Šaltinio* (Nr. 4) memuarus⁵. Pažymima, kad ketvirtadalį naujų atsiminimų yra suradęs a. a. Jonas Šlekys. Tačiau lieka neaišku, kuriuos konkrečiai. Leidinyje iškyla žymiausi atsiminimų apie Mairo-

5 „Kas, kur ir kada rašė apie Maironį: Atsiminimai apie Maironį, paskelbti laisvojo pasaulio lietuvių spaudoje 1950–1961m.“, *Draugas*, šeštadienis, 1962 05 19, Nr. 118, p. 6.

nį rinkėjai: studentė Pranciška Genevičiūtė, rinkusi medžiagą kursiniam darbui „Maironis Kauno gyventojų prisiminimuose“ (vadovas Juozas Jasaitis, 1968 m.), Marija Grigaitytė, Marija Macijauskienė, Regina Mažukėlienė, kt.

Žmuida leidinio „Įvade“ trumpai pristato atsiminimų apie Maironį rinkimo istoriją: atsiminimai pradėti rinkti ir skelbti po Maironio mirties ikikarinėje ir karo metų periodikoje, memuarinio pobūdžio publikacijos pradėtos fiksuoti Lietuvoje „*ketoirtame dešimtmetyje* (1962–1972)“ (p. 34) [kursyvas mano – LA]. Adresatą klaidina, kaip matyti iš citatos, netikslios datos. Bibliografo Aleksandro Ružaniec-Ružancovo duomenimis⁶, išeivijos spaudoje 1950–1961 m. publikuota 13 autorių atsiminimų apie Maironį. Tuo tarpu sovietinėje Lietuvoje jų pasirodė daug vėliau, 7-uoju dešimtmečiu. Žmuida akcentuoja išeivijoje išleistą 1962 m. *Maironis: Jo gimimo šimtmečiui paminėti*⁷. Be abejo, ši knyga reikšminga, tačiau susidomėjimas Maironiu išaugo, memuarų padaugėjo dar XX a. 6-ojo dešimtmečio pradžioje. Žmuida teigia: „Sovietinio literatūros mokslo autoritetas Kostas Korsakas pavedė teisininkui Zigmui Toliušiuui ieškoti Maironio laiškų, užrašinėti amžininkų atsiminimus. Tos veiklos rezultatas buvo mašinraščiu surinktas rankraštis *Maironis: Asmeniniai motyvai jo kūryboje*“ (p. 22). Deja, sudarytojas nenurodo, kuriais metais buvo datuotas (o gal nedatuotas?) šis „mašinraščiu surinktas rankraštis“, saugomas LLTI archyve.

Maironį labai šiltai prisimena šeimos nariai, giminaičiai. Tiesa, kai kurių pateikėjų atsiminimai apie Maironį kartojami iš ankstesnio leidinio. Pavyzdžiui, dukterėčios Danutės Lipčiūtės-Augienės atsiminimai perspausdinami iš *Draugo* papildyti. Juose teigiama, kad kai lenkuojanti auklė Jonuką vadindavo bajoru, šis atsakydavo: „Aš nenoriu būti bajoru, aš kunigu būsiu“ (p. 245), tarsi nujausdamas ateitį. Julija Lipčiūtė-Gečienė teigia, kad poetas mėgo žemčiūgus ir neužmirštuoles (p. 259). Elena Lipčiūtė-Babonienė prisimena, kad „dėdė nemėgdavo, kai žmonės, kalbėdami lietuviškai, maišydavo lenkiškus, rusiškus žodžius“ (p. 264). Aktualiai nuskamba, kai makaroninės kalbos išgirstame ir šiais laikais.

Reikšminga, kad memuaristika apie Maironį papildyta naujais faktais, kurių sovietmečiu nebuvo galima minėti. Šiuo aspektu reikšmingi Mindaugo Babono atsiminimai apie vyriausios Maironio sesers Pranciškos mirtį taigoje 1943 m.

6 „Maironiana 1950–1961“, *Aidai*, 1962, Nr. 7. Prieiga internetu: http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=232&Itemid=267 [žiūrėta 2017 07 09].

7 *Maironis: Jo gimimo šimtmečiui paminėti*, red. Antanas Vaičiulaitis, [Brooklyn, N. Y.]: Aidai, 1963.

(p. 270). Sovietmečiu teigta, kad visos trys seserys palaidotos Raseiniuose. „Bijota atskleisti tiesą ir pripažinti žiaurius darbus... Taip buvo. [...]“ (p. 270). Babono atsiminimai išleisti 1997 m. atskira knyga *Per kančias neprarandant vilties: Atsiminimai*.

Leidinyje iš tarminių tekstų ypač išsiskiria Bernotuose gyvenusios Onos Unikienės memuarai: „Kai buva Kaune I-ji lietuviška paroda, tai Maironis atvažiava su lengva mašina ir nuvežė namiškius į tą parodą. O katrie netilpa, ant rytojaus buvo nuvežti“ (p. 278).

Sudarytojo konstatuojama, kad mažiausia paliudytas Maironio gyvenimas Sankt Peterburge: kai 1888–1892 m. Maironis studijavo, o 1894–1909 m. profesoriavo. Gal memuarų liko tuometinių lenkų studentų, kurių būta dauguma Sankt Peterburge Romos katalikų dvasinėje akademijoje, asmeniniuose archyvuose?

Verta pastebėti, kad laiko distancija suteikė progą apie klasiką Maironį kalbėti objektyviau, kritiškiau. Susidėsto ne tik egzaltuotos, bet įvairiapusės garsaus lietuvių dainiaus asmenybės paveikslas. Pranciškus Petras Būčys liudija: „Kaip dėstytojas, prof. Maciulevičius neturėjo blizgančios iškalbos, bet paskaitos būdavo aiškios, turiningos ir naudingos. Per egzaminus jis nereikalingų priekabių neieškodavo, bet faktinai išreikalaudavo, kad studentas dalyką mokėtų kaip reikiant“ (p. 295). Algirdas Smilga pasakoja, kad poetas labai mėgęs žaisti vintą (p. 305–306). Mykolas Vaitkus teigia, kad Maironis pažino „moralinę teologiją kaip savo skrybėlę“ (p. 319).

Kai kuriuose atsiminimuose Maironis vertinamas prieštaringai. Vieniems atrodė, kad dainius buvo jautrios širdies: „Gyvai atjausdavo svetimą vargą ir skausmą. Neatsisakydavo reikale padėti“ (Stanislovas Gruodis, p. 401); „Kad ir mokyta, bet be fanaberijos buvo. Seni laikai, daug užsimiršo, tik tas jo nuoširdumas, paprastumas tarsi ir šiandien kažkur šalia jaučiamas“ (Povilas Klevinskas, p. 287). Kitiems poetas atrodė oficialus ir šaltas:

Maironis trumpai, šaltai atsiliepė į mano susirūpinimą gauti prolongatą. Tokiam, kaip aš, minkštaširdžiui klierikėliui pasirodė nesuprantamas garbingo rektoriaus abejingumas ar net šaltumas savo auklėtinio gyvybės ar mirties klausime. Atsiveikindamas vėl pabučiavau Maironiui ranką ir, eidamas pro duris, apsiptyliau gailiomis ašaromis. Aš pasijutau toks vienišas man besiantinančio rimto pavojaus akivaizdoje. (Klierikas Augustinas Liepinis-Byras, p. 393).

O gal poetas taip elgėsi, skatindamas asmeninį būsimo kunigo apsisprendimą? Algirdas Smilga teigęs, kad Maironis buvo labai šykštus: pats gyvendamas prabangiai, nepadėjo jo motinai su vaikais (p. 303). Kiti faktai liudija poeto dosnumą: pas Maironį dešimtmetį gyveno septyni sesers Kotrynos Lipčienės vaikai, kuriuos jis su seseria Marcelė leido į mokslus. Be to, pas jį 1926 m. gyvenęs net Antanas Smetona su žmona, kiti asmenys.

Vieni įdomiausių atsiminimų – kultūros žmonių, kurie pažinojo Maironį. Poetą ir menininkus dažniausiai siejo kūrybiniai sumanymai. Skulptorius Antanas Aleksandravičius prisimena, kad Maironis nemėgęs triukšmo, viešumos, gerai jautėsis tik gerų bičiulių draugijoje (p. 638). 1962 m. skulptorius sukūręs Maironio skulptūrą, bet sielos, kaip pats prisipažįsta, nepagavęs. O Vladas Paulauskas, tuo metu vadovavęs Panevėžio bažnytiniam chorui, prisimena, kaip buvo sukurtas dainos duetas „Nesek sau rožės prie kasos“. Maironis jį sukūrė ekspromtu – per valandą (p. 639). Poetas Liudas Gira rašė apie Maironio namo istoriją. Knygininkas Antanas Kniūkšta papasakojo, kaip pačiam tekę gyventi pas poetą (p. 644). Antanas Miškinis prisimena ankedotišką situaciją: neva Maironis Nemune plaudavęs kojines ir laukdavęs, kol jos išdžius:

– Matėme, kai tamsta sėdėjai. Pagalvojom, gal poetas, įkvėpimo pagautas, kuria... tai pabijojom sutrukdyti.

– Visai ne, nieko nekūriau. Išsimazgojau kojines, tai palaukiau, kol išdžius. Mėgstu kvepiančias Nemuno vandeniu. (p. 754).

Nors laikas, atrodytų, tolia Maironį, Lietuvoje ir išeivijoje dar gyvena žmonių, kurie prisimena, ką jiems tėvai pasakoję apie bendravimą su Maironiu. Vertėtų suskubti užrašyti jų liudijimus.

Rengiant knygą praspūdo daug netikslumų, korektūros klaidų, riktų. Žmuidos leidinio „Įvade“ trumpai pristatomi egodokumentikos tyrimai, jų pradžia. Knygos sudarytojas išnašoje netiksliai nurodo, kad egodokumentikos apibrėžimą suformulavęs Jacobas Presseras, išties tikroji pavardė, įsitvirtusi moksliniame diskurse, yra Presseris. Netiksliai nurodoma ir šio olandų tyrėjo veikalo *Memoires als geschiedbron* leidykla: ne „[...] Prints [...]“, o „Prins“ (p. 19).

Nepaisant netikslumų, korektūros klaidų, nusižengimų precizikai, kurių sunkoka išvengti milžiniškoje knygoje, leidinys reikšmingai prisideda prie maironistikos tyrimų ir apskritai prie egodokumentikos tyrimų Lietuvoje.

